

g ö k y ü z ü

Ay'da Gezinti

Geçtiğimiz ay başladığımız gezintimizde, Ay'ın yeniaydan ilkdördüne kadar olan evrelerinde gözlenebilecek denizleri tanımiştık. Bu ay, yine aynı evrelerde gözleyebileceğimiz bazı belirgin kraterleri ve dağları tanıyacağız. Önümüzdeki aylarda, son dördün – yeniay evreleri arasında gözlenebilecek yüzey şekillerine değineceğiz.

Kraterler

Thales: Yüzeyin kuzeyinde yer alan krater, dolunayda ya da dolunaya yakın evrelerde gözlemlendiğinde parlaklığıyla dikkati çeker.

Endymion: Ay yüzeyinde en kolay seçilen kraterlerden biri. Karanlık tabanıyla dikkat çekiyor.

Aristoteles: Soğuk Deniz'in güneyinde yer alan bu krater, Ay'daki en belirgin kraterlerden biri. Kraterin kenar duvarlarının yüksekliği, tabandan 4000 metre. Aristoteles'in çapı yaklaşık 88 km.

Atlas ve Herkül: 87 km çaplı Atlas ve ondan biraz daha küçük olan ve batısında yer alan Herkül, güzel bir ikili oluşturuyorlar. İkili, en iyi hilâl ve ilkdördün evreleri arasında gözlenebilir.

Cleomedes: Bu krater gece ile gündüzü ayıran sınıra yakın olduğunda yüzeydeki en belirgin kraterlerden birisi. Krateri görebilmek için, Bunalımlar Denizi'nin kuzeyine bakmak gerekiyor.

Hipparchus: Albategnius'un hemen üzerinde yer alan bu büyük krater, ondan biraz daha büyük olmasına karşılık, daha az belirgindir. Hippar-

hus, eski bir krater olduğundan, üzerinde pek çok küçük krater bulunuyor.

Cyrrillus ve Theophilus: İkili, Nektar Denizi'nin batısında yer alıyor. Cyrrillus, çok eski bir krater. Bu nedenle, onun üzerinde başka kraterler de bulunuyor. Bunlardan en belirgin olanı, yaklaşık onunla aynı büyüklükteki Theophilus.

Albategnius: 130 km çapındaki krater, dürbünlü gözlemciler için çok kolay bir hedef. Çarpmanın etkisiyle oluşan krater-

üzerinde yükseldiğinde, krater, sanki ateş almış gibi parlar.

Aliacenis ve Werner: Bu iki krater, ilkdördün evresinde, tam gece – gündüz sınırında yer alıyorlar. Bu evrede çok belirgin olan kraterler, ilerleyen günlerde Güneş'in burada yükselmesiyle zor seçilir oluyor.

Fracastorius: Yaklaşık 120 km çaplı bu büyük krater, Nektar Denizi'nin kenarında bir körfeze benzer. Kraterin kuzey duvarı, Nektar Denizi'ni de dolduran lavların altında kalmıştır. Bu krater, bu bakımdan, türünün en iyi örneklerinden biridir.

Piccolomini: Yeniaydan yaklaşık dört gün sonra aydınlanan krater, ilkdördüne kadar gözlem için iyi durumdadır. 86 km çaplı Piccolomini'yi gözlemek için, basit bir dürbün yeterli ancak, merkezindeki tepeyi görebilmek için, en azından 10 kez büyüten bir dürbün gerekiyor.

Stevinus: Yeniaydan yaklaşık üç gün sonra, Güneş ışınları bu krateri aydınlatmaya başlar. Bundan birkaç gün sonraysa, ışık krateri biraz daha dik gelmeye başladığında, çevresinde çarpışmanın etkisiyle oluşmuş ışınlar belirginleşir.

Fabricius ve Metinus: Ay'ın güneyinde yer alan iki krater birbirine bitişik konumda. Biri 85, öteki 77 km çaplı kraterler, basit bir dürbünle kolaylıkla görülebilir. Daha yüksek büyütmeli dürbün ya da teleskopla bakıldığında, Fabricius'un tabanındaki tepede oldukça belirgindir. Metinus'un tabanıysa Fabricius'ununkine göre daha düzdür.

Dağlar ve Öteki Yüzey Şekilleri

Caucasus Dağları: Durgunluk Denizi'yle, Imbrium Denizi'ni ayıran

rin, merkezindeki tepede yaklaşık 4600 metre. Bu tepede, oldukça belirgin olduğundan, dürbün ya da küçük bir teleskopla kolaylıkla seçilebilir.

Langrenus: Bolluk Denizi'nin güneybatı kenarında yer alan bu krater, çoğu kraterin aksine, ilkdördünle dolunay evreleri arasındaki evrelerde en iyi görünür. Güneş, bu kraterin

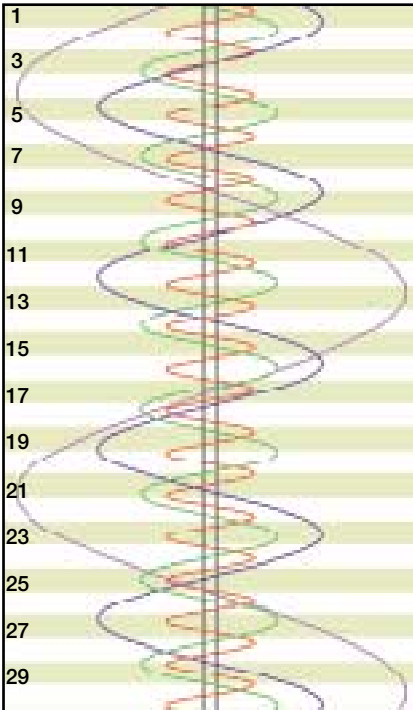
dağlardır. “Deniz seviyesinden” yüksekliği, en yüksek tepelerde, 5800 metreyi bulur. Bu dağlar, özellikle gece-gündüz sınırındayken çok etkileyici görünürler.

Haemus Dağları: Sessizlik Denizi'nin güneyinde yer alan pek de ilgi çekmeyen dağlardır. En yüksek tepeler yaklaşık 3500 m yüksekliktedir.

Sinüs Düzlüğü: Uzunluğu 320, eni 160 km olan oval bir düzlüktür. Ay'ın Dünya'dan görünen yüzünün hemen hemen ortasında yer alır.

Rheita Vadisi: Yaklaşık 350 km uzunlukta, ilginç bir yapıdır. Ay yüzeyinde, büyük bir yırıtığı andırır. Gözlem için en uygun olduğu dönem, Güneş'in henüz vadinin dibini tam aydınlatmadığı, hilâlden ilkdördüne kadar olan evrelerdir.

Lacus Somniorum (Hayaller Gölü): Durgunluk Denizi'nin kuzey-

— Io — Europa — Ganymede — Callisto

15 Nisan 2000 Saat 22⁰⁰'de gökyüzünün genel görünüşü

doğusunda yer alan bir körfezi andırır. Durgunluk Denizi'yle karşılaştırıldığında, biraz daha aydınlık görünür.

Lacus Mortis (Ölümler Gölü): Hayaller Gölü'nün kuzeyinde yer alır ve onun devamı gibidir. Yaklaşık 160 km

Nisan ayında Jüpiter'in "Galileo Uyduları" olarak adlandırılan dört büyük uydusunun Jüpiter'e göre konumları.

5-7 Nisan akşamları Ay ve gezegenler

genişliğiyle, 150 km genişlikteki Hayaller Gölü'nden biraz daha büyüktür.

Ayın Gök Olayları

Yaz takımyıldızları gökyüzünde giderek yükselirken, kış takımyıldızları artık erkenden batıyor. Ancak, kış üçgeni ve onu oluşturan yıldızların bulunduğu takımyıldızlar hala rahatlıkla gözlenebiliyor. Akşam gözlenebilecek gezegenler arasında en parlak olanı, Jüpiter. Gezegen, artık erkenden batıyor. Jüpiter'e Satürn ve Mars eşlik ediyor. Üç gezegen, ayın ortalarına doğru, birbirlerine iyice yaklaşacaklar. Üç gezegen de yaklaşık 5° çaplı bir alanın içinde olacak.

Ay, 4 Nisan'da yeniay, 11 Nisan'da ilkdördün, 18 Nisan'da dolunay ve 26 Nisan'da sondördün evrelerinde olacak.

Alp Akoğlu

10 Nisan akşamı gezegenler